
Anmeldelser

eller bare (for engang skyld) så stort på, at det er tillægsord: faderfunktion, fadermetafor, farens indgriben, morens fallos, og endelig skelnede mellem "lacanien" og "lacanien", eller med andre ord mellem "lacansk", som er direkte knyttet til Lacan, og "lacaniansk", som påberåber sig en tilknytning. Til allersidst: Er denne bog virkelig den bedste i det aktuelle lacanianske opbud? Ja.

Otto Jul Pedersen

Erobringens klichéer

Jean-Marie Gustave Le Clézio: *Den meksikanske drøm* (oversat efter *Le rêve mexicain* (1988) af Jacques Berg), Forum 1993, 214 sider, 245 kr.

*

Den franske skønlitterære forfatter Jean-Marie Gustave Le Clézio forfølger med denne bog sin mangeårige betagelse af de mellem-amerikanske præcolumbiske kulturer. Hensigten med bogen er at beskrive de mellemamerikanske kulturers mytiske univers og deres møde med de spanske erobrere i det 16. århundrede.

Et af Le Clézios gennemgående temaer i hans skønlitterære produktion er ubehaget ved moderniteten, herunder specielt den moderne storbyes fremmedgørende effekt og den rationelle og teknologiske kolonisering af hele det menneskelige bevidsthedsliv. Hvad der dog især piner Le Clézio er myternes opløsning i den vesterlandske modernitet, hvorfor en del af hans litteratur manifesterer sig som fabler af nærmest mytisk karakter. Det er også i denne sammenhæng man skal læse nærværende bog, for selvom Le Clézio engang har udtalt: "jeg er indianer, jeg vidste det ikke før jeg mødte indianerne i Meksiko, i Panama", er *Den meksikanske drøm* skrevet ud fra et entydigt moderne europæisk idégrundlag.

Som bekendt er "myte" en basal glose i modernitetens vokabular, hvis problemfelt allerede formuleres med den tyske idealismes første systemprogram. Heri eftersøges

Anmeldelser

en ny mytologi der skal indsætte poesien som "menneskeheden lærer" ("Lehrerin der Menschheit"), for dermed at opnå en helhedskonstituering af subjekt og omverden som er gået tabt i det rationalistiske projekt. Denne opfattelse af det æstetiske som den instans der kan bringe menneskets mytiske lag til overfladen - det lag som er undertrykt og goldt i den moderne formålsrationelt styrede samfundsorden - opstår altså i forbindelse med romantikken og er karakteristisk for hele den moderne kunst siden da. Herfra blev forbindelsen endvidere knyttet til forestillingen om kunstens samfundsmæssigt revolutionerende potentiale, netop i kraft af at være bærer af et lag i menneskets bevidsthed, det mytiske, som er mere oprindeligt end det rationelle. Allerede Schiller foreslog etableringen af en "ästhetischen Staat", og de surrealistiske digteres revolutionære engagement bør også ses i denne sammenhæng.

Dette er også den idé- og litteraturhistoriske baggrund hos Le Clézio, der i konsekvens hermed overfører denne forestilling om en samfundsform der udelukkende er styret af myterne til de præcolumbiske kulturer. Forfatteren opstiller hermed en sort/hvid dikotomi, hvor de indianske samfund repræsenterer en oprindelig og fuldkommen samfundsform mens de spanske erobrere bliver forbundet med rationalitet, kapitalisme og i det hele taget den vestlandske modernitet som underlægger sig det mytiske.

Det reduktive ved denne opstilling forekommer mig indlysende ved første øjekast, men bliver så meget mere evident når man

læser hvordan Le Clézio helt naivt idealiserer de indianske samfund. Uden at blinke retfærdiggør han f.eks. indianernes meget blodige menneskeofringer i kraft af at de var påkrævet af myterne: "Alligevel var overholdelsen af lovene ikke noget slaveri, og man kan meget vel forestille sig denne guldalders lykke, trods krigenes gru og ofringerne. Det var en magisk tidsalders lykke, hvor tiden ikke var en fatal og unyttig overgang, men snarere et udtryk for, at mennesket var bundet til århundredernes store hjul, der ved at dreje rundt fuldendte sin mystiske og fuldkomne skæbne." (s. 90). Skildringen af de indianske samfund når aldrig længere end ovenstående citat udtrykker, hvorved Le Clézio altså fastholder læseren i en totalt idealistisk vision af indianerne.

Fremstillingen af de spanske erobrere er tilsvarende enøjet, idet de beskrives som "barbarer" (s. 31) og som kun værende ude på at underlægge sig de indianske nationer og komme i besiddelse af deres guld. De to kulturers møde bliver beskrevet som følger: "Efter aztekernes, mayaernes, purepecha'ernes fantastiske, magiske og grusomme verden følger det, vi kalder civilisation: slaveri, guld, udnyttelse af jord og mennesker, alt det, der melder om den kommende industrialders." (s. 44). Dikotomien kan altså resumeres til myte versus materialisme, hvor Le Clézio ubetinget identificerer materialismen med den spanske erobring af Amerika. Her foretager Le Clézio imidlertid endnu en alt for reduktiv fremstilling af de idéhistoriske forhold, eftersom spanierne også levede i et mytisk univers, den katolske tro.

Anmeldelser

Det er umuligt at forstå den spanske erobring af Amerika uden denne dimension. *Conquistador*'erne var drevet af begær efter rigdom og magt, men også af en religiøs trang efter at evangelisere. Denne dimension fremgår af visse af Le Clézios citater fra de spanske kronikører, nemlig hvorledes Jomfru Maria viste sig for soldaterne under kampene med indianerne. Af og til steg apostlen Jakob den yngre (Spaniens skytshelgen), ned fra himlen på sin hvide hest med sværdet i hånd for at give spanierne en hånd med i krigene mod indianerne. Denne samme helgen havde også hjulpet til med at smide araberne ud af Spanien og var altså fulgt med over Atlanten sammen med *conquistador*'erne. Et andet mytisk element som de spanske erobrere bar på var de mangeartede forestillinger om en fortryllet verden som de middelalderlige legender og ridderromaner fortalte om, det være sig Amazonernes land, Eldorado eller myten om Atlantis. Vidnesbyrd om dette er at verdens længste flod blev døbt Amazonas i den tro at det var dér disse langhårede krigerkvinder havde deres land, eller at et landområde blev navngivet "California" efter et fantasirige i en ridderroman. Selvom Le Clézio enkelte steder nævner at spanierne også bar på en mytisk last, er han desværre alt for fikseret på sin dikotomi *myte versus materialisme* til at ville indregne denne dimension i sin konstruktion. Dikotomien falder selvfølgelig fra hinanden i det øjeblik man fokuserer på spaniernes mytiske ballast, og afsløres som en projektion af en moderne konstruktion på nogle præmoderne begivenheder: En anakronisme.

Mødet mellem de to kulturer er således betydeligt mere kompleks end Le Clézios forsimplede fremstilling. Den mexikanske digter og tænker Octavio Paz har formuleret kritikken af sådanne forenklinger af Amerikas erobring således: "At idealisere de besejrede er lige så intellektuelt klodset som at idealisere de sejrende. Såvel heltene fra erobringen som heltene der blev erobret kalder på vores sympati og på vores medlidenhed." Den fremstilling af opdagelsen og erobringen af Amerika som møder læseren i *Den mexikanske drøm* er i øvrigt beslægtet med en anden hyppigt forekommende anakronisme, nemlig at be- og fordømme disse historiske begivenheder som foregik i det 16. og 17. århundrede ud fra et perspektiv hvor idealerne fra den franske revolution og menneskerettighederne er blevet indoptaget med største selvfølge.

Nu Paz er blevet nævnt, så må det også siges at hans refleksioner over erobringen og den mexikanske historie (hovedsageligt *Ensomhedens labyrint*) er langt mere idérige og nuancerede end hvad man støder på i *Den mexikanske drøm*. Le Clézio rokker sig ikke ud af klichéerne og de halvtænkte ideer i løbet af de 214 sider bogen strækker sig over. En stor del af bogen forløber i øvrigt med en lang gennemgang af indianske myter og ritualer uden noget tiltag til fortolkning af dem, hvilket havde været nødvendigt hvis de skal have en eller anden form for gyldighed for moderne mennesker. I stedet bliver læseren blot udsat for en slavisk opremsning af nogle ganske vist eksotiske og ofte fascinerende myter, men uden at de for alvor bliver levende og vedkommende

Anmeldelser

ved læsningen. I sig selv er dette ganske afslørende: Måske står Le Clézio til syvende og sidst lige så fremmed over for de indianske kulturer som de spanske erobrere gjorde?

Julio Hans Casado Jensen

Glimrende fravær

Maurice Blanchot: *Orfeus' blik og andre essays*, Gyldendal 1994, 209 s.

*

1. Tager man det første, det bedste bind af den franske litteraturfilosof Maurice Blanchot, fx en af Gallimards mange fortrinlige billigbogsudgaver, vil man som regel på første side finde denne selvpræsentation af forfatteren, brilliant i al sin beskedenhed: "Maurice Blanchot, *romancier* og kritiker, er født i 1907. Hans liv er helt og holdent viet litteraturen og den stilhed, som er dens særkende". I den århusianske litterat Carsten Madsens nyligt udgivne udvalg af Blanchot på dansk - *Orfeus' blik og andre essays* - glimrer dette prosa-distikon ved sit fravær, - rimeligvis for at give plads for en mere ordrig introduktion, skrevet i samarbejde med den københavnske litterat Frederik Tygstrup. Her er vi til gengæld helt og holdent tilbage i samtiden, som vi kender den, og som vi kender os selv (og kun os selv) i den: hvor Blanchot - om så blot for et øjeblik - vækker den sublime forestilling om et liv helt og holdent viet en sag (*in casu* litteraturen), diverteres vi på disse sider i højere grad med journalistiske flovser, - som at Blanchots forfatterskab er "ganske omfattende", skønt han "debuterede forholdsvist sent", osv. - en "stil" der, med endnu en kliché fra denne sammenhæng, kun "kan lede tanken hen på" WeekendAvissens bogtillæg. - Men hvem ved: måske var dét netop den "stilhed", de bad om, ordene